

Krajské kolo Dejepisnej olympiády pre SŠ
8. ročník, školský rok 2015/2016

Písomný test pre kategórie A a B

1. Logo - štvorec obkolesený kruhom vzniklo v roku 1976. Jeho „úsmevnejšiu“ podobu mu dali študenti v roku 1995 v nórskom Bergene. **Do odpovedového hárku uveďte, čo symbolizuje toto logo – v akej súvislosti sa používa.**

2. Vysvetlite význam gréckych slov: *sympóziium*, *Hippokratova prísaha*, *sofista*. **Správne odpovede zapíšte do odpovedového hárku.**

3. **Napište v odpovedovom hárku správnu odpoveď na nasledovnú otázku:**

V ktorej gréckej báji sa spomína loď Argo? (pozn: argo = rýchly)

4. Keď Rimania ovládli Stredomorie, posilnili sa pozície patricijov, ktorí získali množstvo otrokov a novú pôdu. Drobní roľníci a remeselníci už nemohli konkurovať veľkostatkom a lacnému tovaru. Z mnohých Rimanov sa tak stali bezzemkovia. Žili na úkor štátu a bohatých patricijov.

Odpovedzte na nasledujúce otázky, odpovede zapíšte do odpovedového hárku.

a) Prečo bohatí občania živili bezzemkov a čo od nich očakávali?

b) Kto sa pokúsil zmeniť postavenie bezzemkov?

5. Z ponuky vyberte udalosti, ktoré sa viažu na vládu zobrazených cisárov rímskej ríše: Nera, Diokleciána a Konštantína Veľkého. **Jednotlivé udalosti správne priradíte do tabuľky v odpovedovom hárku k menám cisárov:**

(poprava kresťanov – aj sv. Petra a sv. Pavla, zrovnoprávnenie kresťanov, posledné prenasledovanie kresťanov, „Dominu et Deus“= Pána Boh, dve hlavné mestá rímskej ríše, požiar v Ríme roku 64).

Nero

Dioklecián

Konštantín Veľký

6. V odpoved'ovom hárku zakrúžkujte možnosť, z akého písaného prameňa pochádza tento úryvok:

„V štyridsiatom roku panovania Chlotara človek menom Samo, Frank z kraja Senonago, priviedol so sebou mnohých kupcov a uberal sa obchodovať k Slovanom, zvaným Vinidi... Keď Vinidi s vojskom zaútočili proti Avarom, kupec menom Samo, o ktorom som sa takisto zmienil, tiahol s nimi vo vojsku. A tu preukázal tak veľkú schopnosť, že to vzbudzovalo obdiv a nesmierny počet z nich bol pobitý mečom Vinidov. Vinidi spoznajú Samovu užitočnosť, zvolili si ho za kráľa nad sebou, a tu šťastne panoval 35 rokov.“

7. Prečítajte si text a na označených miestach A, B1, B2, B3 a C doplňte odpovede do odpoved'ového hárku.

Na začiatku 15. storočia bolo Uhorské kráľovstvo vo víre zložitých mocenských zápasov európskej politiky a krajinu vyčerpávali vojenské konfrontácie viacerých uchádzačov o uhorský trón. V roku 1458 nastúpil na trón mladý muž, ktorý sa čoskoro ukázal ako schopný panovník. Vládol pod menom ...**A**.... Intenzívne realizoval reformnú politiku armády, daní, súdnictva, angažoval sa v stredoeurópskej politike, pozýval do Uhorska humanistických učencov a renesančných umelcov. Bol majiteľom jednej z najväčších knižníc pozostávajúcej nielen zo vzácných starých rukopisov ale i z prvotlačí vydaných po zavádzaní kníhtlače. Sám založil v Budíne prvú modernú tlačiareň. Napriek tomu, že s jeho menom a štedrým donátorstvom je spätý vznik prvej univerzity v Uhorskom kráľovstve v roku ...**B1**..., so sídlom v**B2**.... pomenovanej**B3**.... musel žiadať o povolenie na jej založenie. Povolenia na zriadenie univerzít totiž udeľoval**C**.... .

8. V odpoved'ovpm hárku označte, ktoré z uvedeným tvrdení sú správne:

- a) Po tatárskom vpáde uhorský panovník Belo IV. vyriešil problém osídľovania spustošenej krajiny pozývaním Kumánov, ktorí za výhodných podmienok zaručených zákupným (emfyteutickým právom) získali pôdu a mohli slobodne rozvíjať remeslá a obchod.
- b) Povstanie vedené sedmohradským zemanom Jurajom Dóžom v roku 1514 proti Habsburgovcom podporovala Osmanská ríša.
- c) Augsburský mier z roku 1555 ukončil dlhodobé ozbrojené konflikty medzi prívržencami reformácie a katolíckej viery a zrovnoprávnil obe vyznania na základe zásady cuius regio, eius religio.
- d) *Slovenskje národňje novini* s prílohou *Orol tatránski* vydával spolok Tatrín v kodifikovanej bernolákovčine.
- e) Ľudovít Štúr rečnil v rokoch 1847 - 48 na uhorskom sneme k problematike zrušenia nevoľníctva.
- f) Prvá Ústava Spojených štátov Amerických sa označovala ako články konfederácie.

9. Prečítajte si text a v Odpoved'ovom hárku za textom doplňte chýbajúce údaje namiesto znakov A, B2, B2, C, D1, D2, E1 a E2

Po porážke armády a smrti uhorského panovníka v bitke pri Moháči sa Uhorské kráľovstvo stalo súčasťou habsburskej ríše. Nastala zložitá situácia. Krajinu sužovalo plienenie osmanských vojsk, ktoré dobyté územia začlenili ako provincie do svojej samosprávy pod názvom ... **A**... vyberali peňažné dane a uplatňovali si nárok i na devširne (odvádzanie chlapcov na výcvik do

svojho vojska). Život na okupovanom území alebo v susedstve s Osmanskou ríšou závisel od toho, aký bol momentálny pomer síl, ako hlboko do uhorského územia prenikli alebo ho mali pod kontrolou osmanské či cisárske vojská. Pretože aj panovník Ferdinand I. Habsburský mal ambíciu spravovať Uhorsko a využívať jeho nerastné i ľudské zdroje. Sám nesídlil v Uhorsku, preto už krátko po Moháči zriadil v roku ... **B1** ... úrad s názvom ... **B2** ... ktorý spravoval kráľovské majetky, banské mestá, vyberal dane, financoval vojsko a riadil výstavbu fortifikačných pevností. Stratu samostatnosti Uhorského kráľovstva a dvojité zdanenie krajiny neakceptovala časť uhorskej šľachty a viac ako storočie organizovala stavovské protihabsburské povstania. Zvolila si dokonca vlastného kráľa a spolupracovala s Osmanskou ríšou. Mocenský zápas komplikovalo šírenie reformácie a angažovanie sa Habsburgovcov na strane rekatolizácie. V takto nestabilnej krajine ustanovil panovník Leopold I. v roku 1673 zvláštny režim diktátorského typu tzv. ... **C** ... Osmanská vláda v Uhorsku sa skončila roku ... **D1**..., mierovou zmluvou podpísanou v meste ... **D2** Stavovské povstania skončili až v roku ... **E1**... zmluvou podpísanou v ... **E2**

10. Z uvedeného zoznamu osobností, udalostí, aktivít či diel utvorte 3 správne dvojice a výsledok zapíšte do odpoved'ového hárku:

1. Jan Hus	A. Trnavská univerzita
2. Peter Pázmaň	B. Červený kríž
3. knieža Metternich	C. Berlínsky kongres
4. Napoleon Bonaparte	D. Rakúsko-uhorské vyrovnanie
5. Charles Darwin	E. Bitka pri Poltave
6. Nicollo Machiavelli	F. Vladár
7. Ján Amos Komenský	G. pražská defenestrácia
8. Peter I.	H. zrušenie nevoľníctva
9. kráľovná Viktória	I. Trianonská zmluva
10. Oliver Cromwell	J. politika krvi a železa

11. Doplňte za písmenami A - D správne výrazy a zapíšte ich do odpoved'ového hárku:

Na území dnešného Slovenska, z pohľadu lokalizácie vtedajšej krajiny- v hornom Uhorsku, sa nachádzali bohaté ložiská drahých kovov: zlata, striebra a mede. Okrem samotnej ťažby tu malo tradíciu hutníctvo a sprievodné aktivity, na ktoré sa ťažba a spracovanie nerastného bohatstva viazali. Keď sa uvažovalo o založení centrálnej vyššej školy pre výchovu banských odborníkov

pre celú habsburskú monarchiu, poprední odborníci navrhli panovníčke Márii Terézii mesto...**A...** s odôvodnením, že „*sú tu bane, úpravne, huty, ťažné a skúšobné zariadenia a okrem nich aj ohňové, vodné a vzduchové čerpace stroje s kývavým pohonným prevodom (štangenkunsty), ktoré na iných miestach nie sú*“. To rozhodlo a v meste založili v roku...**B...** školu s názvom...**C...** Medzi mnohými významnými odborníkmi tu pôsobila i rodina...**D...**, z ktorej pochádzali viacerí vynálezcovia a konštruktéri čerpacích zariadení.

12. Prečítajte si text a z ponúkaných možností v rade a) – d) a e) – h) zakrúžkujte v odpovedňovom hárku po jednej správnej odpovedi.

Slávny výjav prísahy uhorských stavov panovníčke z roku 1741.

„*Vivat et sanguinem!*“ Životy a krv položíme za kráľovnú!

Napriek tomu, že v roku 1713 na diplomatickom jednaní presadil Karol VI. (v Uhorsku vládol ako Karol III.) nástupníctvo aj po ženskej línii, po jeho smrti spochybnilo nástup na trón jeho dcéry Márie-Terézie niekoľko pretendentov (osôb uchádzajúcich sa o trón). Práve lojalita uhorských stavov umožnila mladej panovníčke viesť vojny o rakúske dedičstvo a po ich skončení sa sústrediť na konsolidáciu krajiny a reformnú činnosť. Dnes si pripomíname Máriu-Teréziu predovšetkým ako osvietenú panovníčku-reformátorku, ale vo svojej dobe bola aj zdatnou dobyvateľkou nových území. V tzv. sedemročnej vojne bol jej hlavným protivníkom panovník:

a) ruský cár, **b)** pruský kráľ, **c)** anglický kráľ, **d)** osmanský sultán.

Po urovnaní konfliktov však v roku 1772 spolu zosnovali prvú etapu likvidácie:

e) Sliezka, **f)** Nizozemska, **g)** Poľska, **h)** Litvy, predtým silného kráľovstva a jedného z najrozľahlejších štátov na mape Európy. Panovníčka tým získala 16 spišských miest, ktoré boli od stredoveku v zálohu a Halič. Územie dnešného Slovenska tak prestalo byť severným hraničným regiónom habsburskej ríše.

13. Prečítajte si text a v odpoved'ovom hárku odpovedzte na otázky: a) a b)

Uhorský magnát a banský podnikateľ Ján Thurzo so synom Jurajom, majitelia baní iniciovali kooperáciu s významnou bankárskou rodinou Fuggerovcov z Augsburgu a utvorili podnikateľskú spoločnosť so sídlom v Banskej Bystrici. Stala sa prototypom (predchodcom) moderných podnikateľských firiem. Vo svojej dobe patrila k rozhodujúcim európskym obchodným a ťažiarskym spoločnostiam v medenorudnom baníctve, posilnila pozície Uhorského kráľovstva v európskom obchode, ktoré sa stalo najväčším producentom medi v Európe, čo obchodnej spoločnosti umožňovalo ovplyvňovať/určovať ceny medi vyvážanej z územia dnešného Slovenska. Za týmto hospodárskym úspechom stáli na jednej strane technické novinky zavádzané do ťažby, ale na druhej strane zhoršujúce sa podmienky pre baníkov, ktoré vyústili do veľkej vzbury baníkov.

Uved'te konkrétne údaje – a) rok, kedy vznikla spomínaná spoločnosť so sídlom v Banskej Bystrici a b) rok vypuknutia povstania baníkov.

14. Napíšte na vyznačené miesto v odpoved'ovom hárku, kto je autorom obrazu Jána Francisciho a ďalších, v texte spomínaných obrazov?

Portrét Jána Francisciho

V 19. storočí umelci – spisovatelia, maliari, sochári, skladatelia, herci – vstupovali do služieb nacionalizmu. Aj v slovenskom výtvarnom umení pôsobili umelci, ktorí svojimi obrazmi fixovali určitú verziu národných dejín, zobrazovali bájne či skutočné historické postavy v idealizovanej podobe národného hrdinu, portrétovali národovcov alebo zachytávali významné udalosti národného hnutia. Ako príklad takejto tvorby uvádzame portrét Jána Francisciho. Okrem samotnej postavy Francisciho v odeve župného úradníka sú na obraze aj predmety, ktoré podobne ako atribúty na obrazoch svätcov či insígnie v prípade panovníkov, symbolizujú dejiny jeho národnej činnosti. Na stolíku ležia *Pešťbudínske vedomosti*, ktoré Francisci vydával, stanovy Matice slovenskej, kde pôsobil ako tajomník, obraz z dôb keď bol kapitánom slovenských dobrovoľníkov v revolúcii 1848/49 a v pozadí sa týčia Tatry symbolizujúce Slovensko. Maliar tohto obrazu sa slovenským motívom a osobnostiam venoval dlhodobo. Okrem dvoch obrazov Francisciho portrétoval M. M. Hodžu, Petra Makovického, Jána Kadavého, Sama B. Hroboňa, M. Hrebendu, Samuela Reussa, ale i celý súbor krojovaných skupiny zastupujúcich jednotlivé slovenské regióny. Ako sa volal?

15. Na vyznačenom mieste v odpoveďovom hárku vysvetlite pojem belvederska politika (od čoho je názov odvodený, kto reprezentoval túto politiku a v ktorom období).

16. Graf a obrázok symbolizujú jednu historickú udalosť, ktorá znamenala hrozbu pre celý svet. Identifikujte a pomenujte tento historický jav a odpoveď ... a) ...uved'te v odpoveďovom hárku. Zároveň v odpovedi ... b) ...stručne napíšte, čo sa dá takýmto grafom vyjadriť.

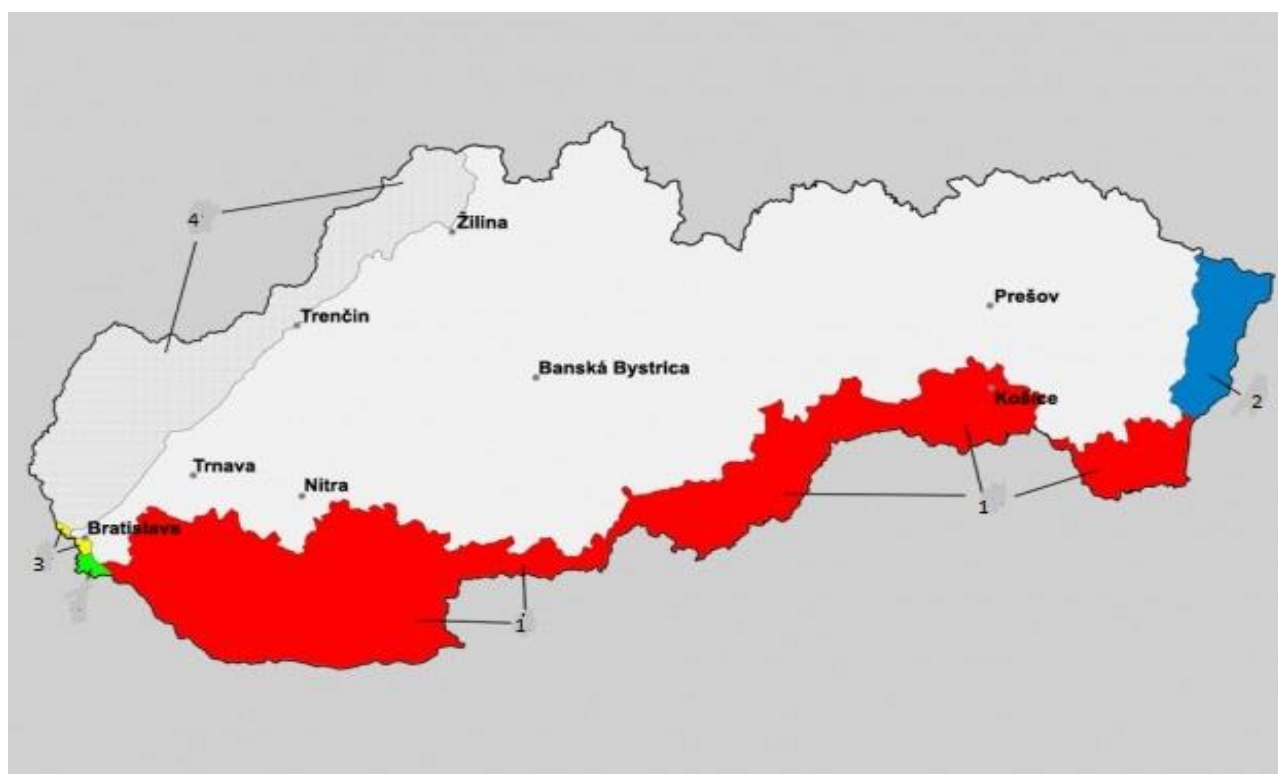

17. Analyzujte volebné výsledky v Československej republike z roku 1946.

Označte v odpoved'ovom hárku tvrdenia, ktoré nie sú pravdivé.

- a) Celoštátnym víťazom volieb sa stala KSČ (Komunistická strana Československa).
- b) Volieb sa mohli zúčastniť aj strany združené mimo Národného frontu.
- c) Po voľbách boli vo vláde aj predstavitelia Demokratickej strany.
- d) Volebné výsledky viedli k nastoleniu totalitnej vlády.

18. Farebne označené časti slovenského územia majú priradené čísla 1 - 4. Z ponúkaných možností a)– d) vyberte tú, ktorá uvádza všetky údaje správne a k nej priradené písmeno zapíšte na vyznačené miesto v odpoved'ovom hárku:

a) 1. – územie získalo Maďarsko Viedenskou arbitrážou roku 1938, 2. – územie získalo Maďarsko po Malej vojne, 3. – územie patrilo Nemecku, 4. – územie pripadlo Česku v marci 1938;

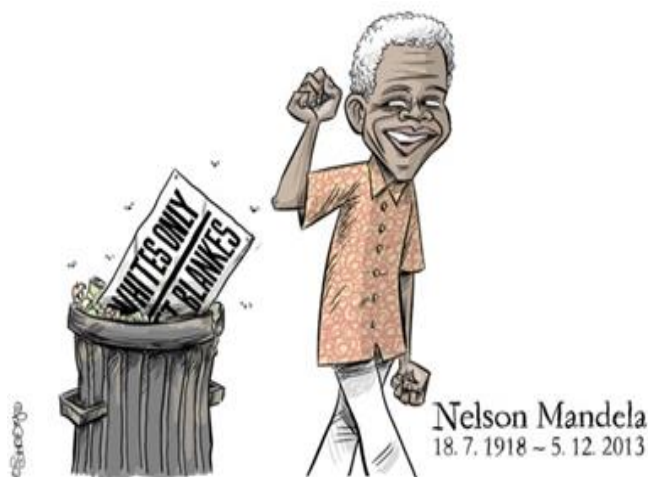
b) 1. – územie získalo Maďarsko Viedenskou arbitrážou roku 1939, 2. – územie získalo Maďarsko po Malej vojne, 3. – územie patrilo Nemecku, 4. – územie pripadlo Česku v marci 1938;

c) 1. – územie získalo Maďarsko Viedenskou arbitrážou roku 1938, 2. – územie získalo Maďarsko po Malej vojne, 3. – územie patrilo Nemecku, 4. – tzv. nemecké ochranné pásmo,

d) 1. - územie získalo Maďarsko Viedenskou arbitrážou roku 1938, 2. – územie získalo Maďarsko po Malej vojne, 3. – územie nemecké, tzv. ochranné pásmo, 4. - územie nemecké, tzv. ochranné pásmo.

19. Nájdite v texte chyby a v odpoved'ovom hárku nahraďte nesprávne výrazy správnymi:

V bohatom štáte Egypte malo domáce černošské obyvateľstvo problém – štát bol založený na princípoch rasovej sedimentácie. Belošský prezident Juhoafrickej republiky sa spolu s dlhoročným vodcom černošského obyvateľstva (na obr.) v 70. rokoch 20. storočia zasadili o zrušenie abolicionizmu.

20. Pracujte s pojmami, ktoré sa vzťahujú na polovicu 20. storočia. Z ponuky pojmov vyberte tie, ktoré spolu súvisia. Do odpoved'ového hárku zapíšte 5 správnych trojíc.

1. Maďarská revolúcia	A. symbolizuje záver studenej vojny tzv. programom „hviezdne vojny“	a) 1953
2. N. Chruščov	B. parlamentné demokratické voľby	b) I. Nagy
3. R. Regan	C. 1956	c) prezident
4. 1946	D. prijatie Ústavy	d) J. Lettrich
5. 1960	E. začiatok destalinizácie	e) uzákonenie socializmu v Československu

Autori: PhDr. Anna Bocková, PhD., PhDr. Daniela Kodajová, PhD.

Recenzent: PhDr. Ľubica Kázmerová, CSc.

© Slovenská komisia Dejepisnej olympiády

Vydal: IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2016